

Оксана ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ
Міжрегіональна академія управління персоналом

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Обґрунтовується, що політику безпеки держави слід розглядати як сукупність механізмів, інструментів, методів, які забезпечують захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз. Зазначається, що ефективними є стратегії, орієнтовані на запобігання виникненню можливих загроз, що передбачає розроблення спеціальних методів прогнозування з метою виявлення потенційних загроз безпеці держави. Наголошується на основних елементах системи політики безпеки України в контексті запобігання та боротьби з корупцією. Це об'єкти та суб'єкти забезпечення безпеки держави, методи та механізми забезпечення безпеки держави, зовнішні та внутрішні загрози. Аналізуються основні елементи системи забезпечення політики безпеки України в контексті запобігання та боротьби з корупцією.

Ключові слова: політика безпеки, національна безпека, корупція, загрози, механізми та методи запобігання корупції.

Сьогодні політика безпеки – важливий елемент формування національної безпеки України, становлення громадянського суспільства та забезпечення захисту кожного громадянина держави.

Корупція є не лише злочином проти держави та громадянина, вона загрожує сприйняттю легітимних дій державних органів та безпеці громадян, негативно впливає на репутацію органів державної влади, перешкоджає реформуванню системи публічного управління, непоправно шкодить національній безпеці країни. Тому питання запобігання та протидії корупції є важливим, його потрібно вирішити в межах реформування держави та суспільно-політичних процесів. Проблеми запобігання та протидії корупції, формування бази даних про осіб, які вчинили корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, визначення пріоритетів розвитку антикорупційної політики активно розглядають та обговорюють фахівці з політології, соціології, правознавства, державного управління та ін.

Рівень корупції в Україні не лише впливає на соціально-економічний розвиток країни, добробут населення, довіру громадян до органів державної влади, а й загрожує національній безпеці держави. Крім того, корупція гальмує сучасні процеси реформування в системі управління, які мають на меті поліпшити життєдіяльність національного суспільства, забезпечити розвиток економіки, сформувати сучасне інформаційне суспільство та позитивний імідж держави на міжнародній арені.

Слід констатувати, що найбільш корумпованими українці називають саме ті інституції, які покликані боротися з корупцією: суди (66 %), правоохоронні органи (64 %), державну службу (56 %), сферу охорони здоров'я (54 %), парламент (53 %), політичні партії (45 %), ЗМІ (22 %), громадські організації (20 %) [2, с. 24]. Тому виникла нагальна потреба в удосконаленні сучасної політики безпеки в частині запобігання та боротьби з корупцією, формування ефективних механізмів подолання такого явища, як корупція.

Проблему запобігання та подолання корупції аналізують учені в різних галузях науки, у тому числі: правознавці, політологи, соціологи, психологи, державні управлінці та ін. Зокрема, проблеми запобігання та подолання корупції аналізують: Л. Багрій-Шахматов, О. Банчук, І. Бачинський, В. Белік, В. Берзнер, О. Кальман, М. Камлик, С. Клімова, І. Козьяков, О. Костенко, В. Кузьменко, О. Куриленко, В. Литвиненко, О. Лук'янов, О. Маркєєва, М. Мельник,

О. Михайльченко, Є. Невмержицький, А. Новак, Ю. Рубинський, О. Рябченко, А. Савенков, С. Серьогін, О. Сінчук, Л. Ситник, Є. Скулиш, В. Соловійов, А. Суббот, В. Трепак, Т. Ульбашев, М. Фоміна, М. Хавронюк, Н. Ченшова, О. Юрченко, С. Яковенко, М. Ярошенко, І. Яцків та ін. Водночас на сьогодні відсутній системний аналіз проблем запобігання корупції в Україні як основи формування політики безпеки.

Мета статті – надати системний аналіз проблем запобігання корупції в Україні як основи формування політики безпеки.

Поняття «політика безпеки» аналізується в різних аспектах. Так, політика безпеки загалом – це сукупність програмних, апаратних, організаційних, адміністративних, юридичних, фізичних методів, засобів, правил і інструкцій, які чітко регламентують усі аспекти діяльності компанії, включаючи інформаційну систему, і забезпечують її безпеку [5]. Політику безпеки держави слід розглядати як сукупність механізмів, інструментів, методів, які забезпечують захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Аналіз літератури з проблематики дає підстави виокремити такі типи стратегій політики безпеки держави:

1) орієнтовані на усунення існуючих або запобігання виникненню можливих загроз;

2) спрямовані на запобігання впливу існуючих або можливих загроз на предмет безпеки;

3) спрямовані на відновлення (компенсацію) завданої шкоди.

Ефективними, на нашу думку, є стратегії, орієнтовані на запобігання виникненню можливих загроз, що передбачає розроблення спеціальних методів прогнозування з метою виявлення потенційних загроз безпеці держави.

Перші два типи стратегій передбачають таку діяльність із забезпечення безпеки, унаслідок якої не виникає загрози або створюється заслін її впливу. У третьому випадку збиток допускається (виникає), проте він компенсується діями, які передбачає відповідна стратегія. Цілком очевидно, що стратегії третього типу можуть розроблятися і реалізовуватися стосовно ситуацій, де збитки можуть бути компенсовані, або тоді, коли немає можливості реалізувати стратегію першого або другого типу.

До основних проблем політики безпеки в контексті запобігання та боротьби з корупцією належать:

– політичні (несприятливі характеристики політичної еліти, політична нестабільність, недосконалість механізмів взаємовідносин органів державної влади з політичними партіями, відсутність стійких традицій демократії, недоліки регулювання державою фінансування політичних партій, обмеження суспільно-політичних свобод, надмірна політична децентралізація);

– економічні (надлишкове втручання держави в економіку, недоліки системи оплати праці державних службовців, неадекватна податкова політика, низький рівень економічного розвитку, висока забезпеченість країни природними ресурсами тощо);

– соціальні (низька освіченість суспільства, слабкість громадянського суспільства тощо);

– правові (нерозвиненість антикорупційного законодавства, прогалини в правовому регулюванні суспільних відносин, суперечності між положеннями різних нормативно-правових актів, нечіткість або незрозумілість лінгвістичних формулювань правових норм, винятки із загальних прав та процедур, запутаність та розпорошеність правового регулювання тощо);

– управлінські (слабка дієвість державного контролю, структурно-функціональні недоліки системи державних органів, непрозорість їх діяльності,

невпорядкованість загальної адміністративної процедури, нерозвиненість адміністративного судочинства, відсутність належного організаційного забезпечення антикорупційної діяльності, недоліки надання адміністративних послуг);

– психологічні (виникнення завдяки ЗМІ корупційних стереотипів, гіперболізація в суспільній свідомості тотальної корумпованості державного апарату, поширення думки про безглуздість індивідуальної корупції тощо);

– культурно-етичні (відсутність надособистісних цінностей, ідеалів та моральних заборон, розходження між суспільними уявленнями про корупцію та її законодавчим визначенням, існування подвійних моральних стандартів щодо корупції, незрозуміння гостроти корупційної проблеми в суспільстві) [1].

До основних елементів системи політики безпеки України в контексті запобігання та боротьби з корупцією слід віднести: об'єкти та суб'єкти забезпечення безпеки держави; методи забезпечення безпеки держави; механізми забезпечення безпеки держави, а також зовнішні та внутрішні загрози (рисунок).

Система політики безпеки України в контексті запобігання та боротьби з корупцією

Корупція є суттєвою загрозою безпеці держави. Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» основною метою антикорупційної реформи є суттєве зменшення корупції в Україні, зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність, а також підвищення позицій України в міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції. Це буде досягнуто завдяки належній реалізації нової антикорупційної стратегії та успішному впровадженню нових антикорупційних механізмів. Серед них – декларування майнового стану публічних

Public administration mechanisms

службовців, запобігання та врегулювання конфліктів інтересів, перевірка доброчесності службовців та моніторинг їхнього способу життя. Подолання політичної корупції вимагає докорінного реформування системи політичного фінансування. Важливим є використання новітніх технологій, зокрема для забезпечення державою доступу до інформації у формі «відкритих даних» [4].

Корупція – це протиправна дія або бездіяльність посадової особи (або особи, наділеної певними адміністративно-розпорядчими повноваженнями та функціями), яка спрямована на отримання власного інтересу (як матеріального, так і нематеріального, зокрема певної послуги, привілеїв, пільг тощо) шляхом здійснення своїх функціональних обов'язків та несе негативний наслідок для держави, суспільства та органу державної влади [3]. Корупція не тільки має негативні наслідки для суспільства, а й позначається на репутаційному капіталі органу державної влади та шкодить національній безпеці держави.

Проаналізуємо кожний з елементів політики безпеки України в контексті запобігання та боротьби з корупцією.

До суб'єктів забезпечення безпеки держави в системі запобігання та боротьби з корупцією слід віднести такі:

- органи прокуратури, у тому числі Спеціалізована антикорупційна прокуратура;
- органи Національної поліції України;
- Національне антикорупційне бюро України;
- Національне агентство з питань запобігання корупції;
- Державне бюро розслідувань;
- Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів;
- Вищий антикорупційний суд.

До основних загроз запобігання та боротьби з корупцією, на нашу думку, можна віднести:

- політико-правові проблеми (несприятливі характеристики політичної та управлінської еліти, політична нестабільність, недосконалість механізмів взаємовідносин органів державної влади з політичними партіями, відсутність стійких традицій демократії, недоліки регулювання державою фінансування політичних партій, обмеження суспільно-політичних свобод, надмірна політична децентралізація);
- економічні (розгалуженість дозвільно-регуляторної системи, надлишкове втручання держави в економіку, недоліки системи оплати праці державних службовців, неадекватна податкова політика, низький рівень економічного розвитку, висока забезпеченість країни природними ресурсами тощо);
- соціальні (низька освіченість суспільства, слабкість громадянського суспільства тощо);
- правові (нерозвиненість антикорупційного законодавства, прогалини в правовому регулюванні суспільних відносин, суперечності між положеннями різних нормативно-правових актів, нечіткість або незрозумілість лінгвістичних формулювань правових норм, винятки із загальних прав та процедур, заплутаність та розпорошеність правового регулювання тощо);
- управлінські (слабка дієвість державного контролю, структурно-функціональні недоліки системи державних органів, непрозорість їх діяльності, невпорядкованість загальної адміністративної процедури, нерозвиненість адміністративного судочинства, відсутність належного організаційного забезпечення антикорупційної діяльності, недоліки надання адміністративних послуг);
- психологічні (психологічне сприйняття та толерантність суспільства та населення до корупції; виникнення завдяки ЗМІ корупційних стереотипів, гіперболізація в суспільній свідомості тотальної корумпованості державного апарату, поширення думки про безглуздість індивідуальної корупції тощо);

– етичні (відсутність надособистісних цінностей, ідеалів та моральних заборон, розходження між суспільними уявленнями про корупцію та її законодавчим визначенням, існування подвійних моральних стандартів щодо корупції, нерозуміння гостроти корупційної проблеми в суспільстві);

– контрольні (створення великої кількості державних контролюючих інституцій, водночас відсутність дієвого контролю громадянського суспільства, неефективність інститутів державної влади та місцевого самоврядування);

– кадрові (відсутність професійно підготовлених кадрів з відповідними етичними якостями (чесність, відданість справі, політична неупередженість, незаангажованість тощо), прорахунки в кадровому забезпеченні інституту управлінської ланки в органах державного управління) [3].

До механізмів забезпечення безпеки держави в системі запобігання та боротьби з корупцією слід віднести такі:

– нормативно-правовий механізм (реалізація Закону України «Про запобігання корупції», прийняття та реалізація стратегії та концепції запобігання корупції; формування програмних документів, планів тощо);

– організаційний механізм (реалізація сучасних механізмів запобігання та розвитку корупції);

– інституційний механізм (формування та розвиток антикорупційних інституцій);

– економічний механізм (реалізація механізмів фінансування антикорупційних заходів).

Методи забезпечення безпеки держави в системі запобігання та боротьби з корупцією такі:

– забезпечення патріотичного виховання, починаючи з дошкільного закладу освіти;

– забезпечення фінансового моніторингу рівня життя посадових осіб та осіб, наділених адміністративно-розпорядчими функціями;

– вироблення єдиної державної політики у сфері запобігання корупції з формуванням системної діяльності антикорупційних органів;

– забезпечення жорсткої кадрової політики щодо формування кадрового складу системи публічної служби, яка б гарантувала кадрову безпеку системи публічного управління;

– формування системної діяльності громадянського суспільства з органами влади та бізнесом.

У статті визначено, що політику безпеки держави слід розглядати як сукупність механізмів, інструментів, методів, які забезпечують захист держави від зовнішніх та внутрішніх загроз. Обґрунтовано, що ефективними є стратегії, орієнтовані на запобігання виникненню можливих загроз, що передбачає розроблення спеціальних методів прогнозування з метою виявлення потенційних загроз безпеці держави. До основних елементів системи політики безпеки України в контексті запобігання та боротьби з корупцією слід віднести: об'єкти та суб'єкти забезпечення безпеки держави; методи забезпечення безпеки держави; механізми забезпечення безпеки держави, а також зовнішні та внутрішні загрози. У перспективі подальших розвідок передбачено ґрунтовно проаналізувати досвід становлення та розвитку антикорупційних інституцій за кордоном.

Список використаних джерел

1. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні : навч. посіб. / І. С. Бондар, В. Г. Горник, С. О. Кравченко, В. В. Кравченко. – Київ : Ліра-К, 2016. – С. 78 – 94.

2. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності у контексті сучасної антикорупційної стратегії : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Бусол Олена Юріївна. – Київ, 2015. – 480 с.

3. Пархоменко-Кутсевіл О. І. Формування національної ідеї як основа запобігання розвитку корупції в українському суспільстві // Демократичне врядування : наук. вісн. – 2018. – Вип. 21. – Режим доступу : http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk21/fail/Parhomenko-Kutsevil.pdf
4. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
5. Цяпуга Н. О. Політика безпеки / Цяпуга Н. О. – Режим доступу : <http://intkonf.org/tsyaputa-no-politika-bezpeki/>.

List of references

1. Bondar I. S., Hornyk V. H., Kravchenko S. O., Kravchenko V. V. Antykoruptsiina polityka ta zapobihannia koruptsii v publicnomu upravlinni : navch. posib. Kyiv : Lira-K, 2016, p. 78 – 94 [in Ukrainian].
2. Busol O. Yu. Protydiia koruptsiinii zlochynnosti u konteksti suchasnoi antykoruptsiinoi stratehii : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.08. Kyiv, 2015, 480 p. [in Ukrainian].
3. Parkhomenko-Kutsevil O. I. Formuvannia natsionalnoi idei yak osnova zapobihannia rozvytku koruptsii v ukrainskomu suspilstvi. *Demokratychnе vriaduvannia : nauk. visn.* 2018, vyp. 21. Retrieved from http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk21/fail/Parhomenko-Kutsevil.pdf [in Ukrainian].
4. Stratehiii staloho rozvytku «Ukraina – 2020» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 sich. 2015 r. № 5/2015. Retrieved from <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> [in Ukrainian].
5. Tsiaputa N. O. Polityka bezpeky. Retrieved from <http://intkonf.org/tsyaputa-no-politika-bezpeki/> [in Ukrainian].

Oksana Parkhomenko-Kutsevil. Forming the state security policy of Ukraine in the context of prevention and resistance to corruption

Corruption is not only a crime against a state and a citizen, but also threatens to perceive legitimate actions of state bodies and the security of citizens, negatively affects the reputation of state authorities, impedes the reformation of the public administration system, causes irreparable damage to the national security of the country. Therefore, the issue of prevention and counteraction to corruption is important, which should be solved within the framework of state reform and socio-political processes.

Problems of prevention and counteraction to corruption, the formation of a database of persons who committed corruption or corruption-related offenses, and determination of the priorities of the development of anticorruption policy are actively considered and discussed by specialists in political science, sociology, jurisprudence, public administration, etc.

The level of corruption in Ukraine affects not only the socio-economic development of the country, the welfare of the population, the trust of citizens in state authorities, but is a threat to the national security of the state. In addition, corruption is hampering modern processes of reform in the management system aimed at improving the life of a national society, ensuring economic development, shaping the modern information society and forming a positive image of the state on the international arena.

The state security policy should be considered as a set of mechanisms, tools, and methods that ensure the protection of the state from external and internal threats.

It is indicated that effective is strategies, aimed at preventing possible threats, which involves the development of special methods of forecasting in order to identify potential threats to state security. It is emphasized on main elements of the security policy of Ukraine in the context of preventing and combating corruption. It is objects and subjects of state security, methods of ensuring state security, mechanisms of state security, external and internal threats. The main elements of the security policy of Ukraine in the context of prevention and fight against corruption are analyzed.

Key words: security policy, national security, corruption, threats, mechanisms and methods of prevention of corruption.

Надійшла до редколегії 11.02.19